

Vattenriket i fokus 2020:07

Rödspovsinventering

i Kristianstads Vattenrike 2020

Roine Strandberg, Mirja Ström-Eriksson & Richard Ottvall

Titel: Rödspovsinventering i Kristianstads Vattenrike 2020
Utgiven av: Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Författare: Roine Strandberg, Mirja Ström-Eriksson & Richard Ottvall
Copyright: Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrike
Upplaga: Endast pdf-version på vattenriket.kristianstad.se
Rapportserien Vattenriket i fokus: 2020:07
ISSN: 1653-9338
Layout: Författarna och Ebba Trolle

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Material och metoder	6
Resultat.....	6
Rödspov	6
Reproduktion rödspov.....	7
Övriga observationer av rödspov	7
Övriga vadare	7
Håslövs ängar – rödspov.....	8
Håslövs ängar – reproduktion övriga vadare	8
Isternäset – rödspov.....	9
Isternäset – reproduktion övriga vadare.....	9
Hovby ängar – rödspov.....	9
Hovby ängar – reproduktion övriga vadare	9
Predatorer	10
Jämförelse med tidigare inventeringar av rödspov.....	11
Utvärdering av aktuell situation för rödspovarna	13
Positiv utveckling på Håslövs strandängar	13
Torrt på Hovby ängar och igenväxning på Isternäset.....	14
Fåtal ungar på vingarna	14

Sammanfattning

Sedan 2015 har en riktad inventering av rödspov utförts i Kristianstads Vattenrike med syfte att följa upp utvecklingen mer ingående och som ett komplement till den allmänna inventeringen av våtmarksfåglar som sker vart femte år. Antalet rödspovar nådde en lägstanivå 2016 men återhämtade sig fram till 2019 då åtta reproduktiva par var i nivå med 2015. Reproduktionen har legat på en låg nivå med 0–4 flygga/år och sammanlagt 9–18 flygga ungar 2015–2020. Under inventeringen 2020 uppskattades det totala antalet rödspovar till 19 individer, varav åtta par. Av dessa fanns två par på Isternäset och sex par och tre oparade hanar på Håslövs ängar av vilka ett par och en hane även tillfälligt sågs på Hovby ängar. Totalt bedöms minst fyra kullar ha kläckt på Håslövs ängar och sannolikt blev minst en unge flygg som uppehöll sig på Isternäset i juli.

Vadarfåglar hade överlag dålig häckningsframgång på Isternäset och Hovby ängar men på Håslövs ängar var framgången god för rödbena och ett 20-tal ungar blev flygga där. Bland predatorer noterades regelbunden förekomst av brun kärrhök, röd glada och kråka men inga rävar sågs under årets inventering. På Håslövs ängar bedömdes predation vara störst på rödspovs- och tofsvipeungar under de första levnadsveckorna utifrån generellt god kläckning men få flygga ungar noterade.

Årets resultat visar på en fortsatt nedgång i det totala antalet rödspovar i Kristianstads Vattenrike men samtidigt har antalet reproduktiva par ökat under de senaste fyra åren. Rådande torra har sannolikt en starkt negativ påverkan på häckningsframgången. Ett förbättrat födounderlag via framförallt vattenhållande åtgärder på strandängarna i kombination med planerad predatorkontroll är viktiga steg mot bättre förutsättningar för rödspovar såväl som för övriga strandängsfåglar.

Inledning

Rödspoven har i likhet med de flesta övriga vadarfåglar minskat dramatiskt i Kristianstads Vattenrike efter millenniumskiftet, vilket föranlett att det sedan 2015 utförts en riktad inventering av rödspov i området (utöver den allmänna våtmarksfågelinventeringen som genomförs vart femte år) för att följa upp utvecklingen. I slutet av 1960-talet finns uppgifter om att 94 par häckade längs Nedre Helgeåns vattensystem men en drastisk minskning skedde fram till slutet av 1980-talet då 35–40 par räknades (Cronert 2010). Efter omfattande restaureringsarbete 1989–1990 skedde en snabb återhämtning och vid inventering 1997 räknades 65 par rödspov i nuvarande biosfärsområde (Cronert & Lindblad 1998). Därefter har arten fortsatt att minska på strandängarna inom vattensystemet (Cronert 2010, Strandberg m.fl. 2019). Antalet rödspovar nådde en lägstanivå 2016 med 17 individer i hela biosfärsområdet vilket var än mer oroväckande eftersom 14 av dessa var hanar och minskningen från föregående år således berodde på att fem honor försvunnit (Strandberg m.fl. 2017). Till råga på det hittades den enda kvarvarande honan på Isternäset död 18 maj 2016 (Ström-Eriksson m.fl. 2017). De efterföljande två åren ökade antalet rödspovar igen men ett överskott av hanar var fortsatt gällande. Under 2019 var antalet reproduktiva par åter i nivå med 2015 (8 par) medan oparade hanar hade minskat från tio till fyra från föregående år (Strandberg m.fl. 2019).

Rödspoven har inte konstaterats häcka på Rinkaby ängar sedan 2003 (5 par: Cronert & Lindblad 2004) och på Hovby ängar sedan 2017 (1 par: Strandberg m.fl. 2017; kontinuerligt t.o.m. 2009 då 9 par häckade: Cronert 2010). Häckningsframgång och reproduktion är svårbedömd för arten men har legat på en låg nivå med 0–4 flygga/år och totalt 8–15 flygga ungar 2015–2019 (Strandberg m.fl. 2017, Strandberg m.fl. 2018, Strandberg m.fl. 2019, Ström-Eriksson & Ottvall 2015, Ström-Eriksson m.fl. 2017).

Material och metoder

Under perioden 2 april–29 juni 2020 inventerades rödspov inom Kristianstads Vattenrike. Arbetet koncentrerades till tre lokaler och totalt gjordes tolv besök vid Håslövs ängar, sex besök vid Isternäset och fyra besök vid Hovby ängar. Håslövs ängar besöktes flitigast eftersom lokalen utgör kärnområdet för arten och dessutom fungerar som samlingsplats under inledningsfasen av häckningsperioden, vilket ger en god uppskattning av den totala populationen i området.

Samtliga observationer av rödspov registrerades med noteringar kring beteende och eventuella häckningsindicer. Inventeringen gjordes i huvudsak från befintliga vägar och stigar samt från plattformar och fågeltorn. Strandängarna beträddes endast på Håslövs ängar för att kontrollera häckningsframgång vid ett par tillfällen i andra halvan av juni. På Hovby ängar spanades i huvudsak från vallar intill diken och kullen intill dämnet på södra delen. Utöver inventeringen hämtades även uppgifter från Artportalen rörande spontant rapporterad förekomst inom området för komplettering av eventuellt missad förekomst. Även andra vadarfåglar räknades översiktligt och tänkbara predatorer noterades vid besöken.

Vy från plattformen mot sydost under eftersök av rödspovsungar 18 juni på Håslövs ängar i knädjupt gräs (Foto: Mirja Ström-Eriksson).

Resultat

Rödspov

Inventeringen startade 2 april vid Håslövs ängar där fyra rödspovar anlät, tre hanar och en hona. Antalet ökade sedan fram till ett maximalt antal 10 april med 15 individer på Håslövs ängar, 1 par på Isternäset och 1 par + 1 hane på Hovby ängar. Paret på Hovby ängar var på tillfälligt besök från Håslövs ängar och totalt räknades alltså 18 individer under dagen. Det totala antalet uppskattades till 19 rödspovar 2020 (Tabell 1). Nedan följer resultat uppdelat på respektive lokal; Håslövs ängar, Isternäset och Hovby ängar.

Reproduktion rödspov

Häckningsframgången var i likhet med de senaste åren mager även om det är osäkert hur många ungar som blev flygga. Ingen flygg ungfågel noterades på Håslövs ängar men det är inte omöjligt att de hann lämna lokalen innan det sista återbesöket 29 juni, vilket även ungfågeln som sågs på Isternäset i juli indikerar. Två intensivt varnande hanar på Håslövs ängar 18 juni betyder att det då fanns stora ungar, om inte flygga så bara dagar till att vara flygfärdiga. Säkert är att maximalt två kullar kan ha blivit flygga och förutsatt normala betingelser inte fler än en till två ungar per kull.

Övriga observationer av rödspov

Spontanrapportering till Artportalen avser huvudsakligen icke könsbestämda adulta rödspovar och det stora flertalet avser observationer vid Håslövs ängar och Isternäset. Årets första rapporter från Vattenriket gjordes 20–22 mars då det sågs enstaka fåglar vid Pulken och Isternäset. Som mest sågs 5 ex vid Isternäset under våren vilket antas inkludera de två lokala paren och någon av de mer rörliga hanarna med huvudsakligt tillhåll på Håslövs ängar. Utöver fyndet vid Pulken sågs enstaka individer även vid Åsums ängar 1 april, Horna ängar 21 april och Adinals våtmark 12 juni, vilka antas ingå i antalen på huvudlokalerna. Endast två rapporter anger högre häckningsindicer och de rör bobalning/ruvning för ett av de kända paren på Håslövs ängar (nordost om fågeltornet).

Tabell 1. Resultat från rödspovsinventeringen 2020 i Kristianstads Vattenrike.

Lokal	Ind.	par	oparade hanar	ruvningar	kläckta	flygga
Håslövs ängar	15	6	3	5	4–5	≥1
Hovby ängar	3*	1*	1*	0	0	0
Isternäset	4	2	0	2	0	0
Totalt	19	8	3	7	4–5	≥1

*inräknade i totalsiffran från Håslövs ängar

Övriga vadare

Vid sidan av rödspovsinventeringen noterades förekomst av övriga häckande vadararter på de tre lokalerna. En jämförelse med 2017 års inventering (Strandberg m.fl. 2017) presenteras i Tabell 2. Endast översiktliga räkningar gjordes 2020 men resultatet bör ge en någorlunda rättvisande bild av det aktuella läget för vadarna. En rejäl nedgång i antalet tofsvipor var påtaglig på Hovby ängar och Isternäset medan antalet par ökat på Håslövs ängar. Rödbenan hade ett mycket bra år på Håslövs ängar där det fanns fler än dubbelt så många par som 2017 men på Isternäset och Hovby ängar hade antalet minskat med två till tre par per lokal. För storspoven förefaller antalet par fortsatt stabilt. För enkelbeckasin gjordes ingen uppskattning eftersom den är svårinventerad och kräver att man lägger mycket tid på att observera spelflygande individers rörelser. Vi upplevde dock inte att förekomsten förändrats nämnvärt från föreliggande säsonger, möjligen en svag ökning på Håslövs ängar. Strandskata fanns med något enstaka par på samtliga lokaler. I övrigt häckade ett par skärfläcka på Isternäset (misslyckad häckning), 1–2 par mindre strandpipare på samma lokal och eventuellt ett par på Håslövs ängar (västra strandkanten/diket). Brushanar sågs endast under sträckperioden med reservation för att en hona som sågs i ett uppflog med 30-talet rödbenor centralt på Håslövs ängar 7 juni kan ha varit en lokalt häckande individ.

Tabell 2. Antalet par av utvalda vadararter vid Håslövs ängar, Hovby ängar och Isternäset 2017 respektive 2020. Antalet är översiktligt räknat 2020.

	Håslöv		Hovby		Isternäset		Totalt	
	2017	2020	2017	2020	2017	2020	2017	2020
Tofsvipa	50–55	65–75	63–65	40–45	31–35	20	144–155	125–140
Rödbena	12	25–30	10–12	8–10	8–10	5–7	27–31	45–52
Storspov	5–6	5	8	7–8	1	1	14–15	13–14

Håslövs ängar – rödspov

Vid ett besök 25 mars före inventeringsstart spelade två hanar rödspov på Håslövs ängar och när inventering påbörjades 2 april hade det tillkommit ett par. Det höga vattenståndet gjorde att de mestadels höll till i ett parti med högre tuvor på den i övrigt översvämmade centrala delen av ängarna. Efter den sedvanliga ansamlingen kring 10 april, då 15 individer räknades, fanns 4–6 par rödspov på ängarna och ett hanligt överskott med 1–3 individer, d.v.s. flertalet hanar ingick i par. En viss osäkerhet i det totala antalet beror som vanligt på att framförallt hanar, men även par, drar runt i Vattenriket och ses inte sällan lämna ängarna för utflykter i riktning mot Isternäset, Åsum, Hovby och ibland även Rinkaby ängar. Hanarna markerar inte heller några definierade revir och kan efter spelflykt landa lite varstans på ängarna, vilket försvårar räkningen, framförallt när gräset är högt nog att skymma fåglarna redan tidigt på säsongen. Det totala antalet för året på Håslövs ängar bedöms innefatta 15 individer med sex par och tre oparade hanar. Troligen inledde fem av de sex paren ruvning, bedömt utifrån att honorna endast visade sig tillfälligt från slutet av april. Vegetationen var hög tidigt på säsongen och när ruvningen inletts var det endast möjligt att se honan i paret på södra strandängen när hon lade sig på förmodad boplats 4 maj och 14 maj, detta tack vare att hon låg nära fågeltornet. Inga eftersök av bon gjordes 2020 då vi bedömde att det inte var lönt med rådande vegetation och vattenstånd. Troligen hade minst tre kullar kläckts 26 maj då tre varnande adulta rödspovar fanns söder om Brudasten och fyra dito vid centrala vätan. Ett par som höll till vid vätan på den sydöstra delen av strandängarna gick troligen aldrig till häckning eftersom de vid samtliga besök 10 april–7 juni sågs på öppna ytor och ofta flög tillsammans mellan födosöksplatser. Tre par häckade sannolikt innanför den centrala instängslingen söder om Ålakärr och åtminstone två kullar fanns där 7 juni eftersom fyra varnande fåglar rörde sig inom detta område. Resultat för det tredje paret vid centrala vätan är osäkert. Samma dag fanns även en hane vakande över kull norr om södra tvärvägen vilket antas vara från häckningen nordost om fågeltornet. Totalt bedöms minst fyra kullar ha kläckt. Sannolikt prederades eller dog (av okänd orsak) de flesta ungarna tidigt efter kläckning. Vid besök 18 juni varnade två hanar centralt och 21 juni fanns endast en av dessa kvar, dock fortsatt ivrigt varnande. Några ungar sågs aldrig i det höga gräset och vid återbesök 29 juni fanns inga rödspovar kvar på ängarna. Trots detta anses minst en unge ha blivit flygg med tanke på det sena datumet som den sista hanen fanns kvar på ängarna. En ung rödspov sågs på Isternäset 11–30 juli och det förefaller sannolikt att denna var kläckt i Vattenriket och möjligen på Håslövs ängar.

Håslövs ängar – reproduktion övriga vadare

Häckningsframgången för tofsvipa på Håslövs ängar var överlag dålig trots att många kullar kläcktes. I andra halvan av maj sågs pulli i varierande åldrar lite varstans på ängarna och predatorer (framförallt kråkor och bruna kärrhökar) attackerades friskt av grupper med adulta vipor. Det var dock ytterst få ungar som nådde flygg ålder och några ansamlingar noterades inte; 21 juni räknades endast åtta

flygga och 40 adulta vipor på ängarna. Exakt hur många som blev flygga är ytterst osäkert men med tanke på det höga antalet par och till synes god kläckning var överlevnaden synnerligen dålig för pulli.

Resultatet för rödbena var däremot bättre och vid besök 21 juni fanns dels sex varnande par och dels två samlade grupper med 40 respektive 25 fåglar på ängarna. Tre ungfåglar stöttes dessutom centralt (där tre av paren varnade) och minst en fjärdedel av rödbenorna i de två grupperna var ungfåglar. Med andra ord blev åtminstone ett 20-tal ungar flygga, vilket är väldigt glädjande.

För övriga arter noterades 21 juni endast en flygg storspov, två flygga enkelbeckasiner som stöttes (stort mörkertal dock) och en ivrigt varnande strandskata vilket indikerar en kläckt kull.

Isternäset – rödspov

I april noterades ett par 10 april och två par 28 april. Båda paren antas ha gått till häckning (endast hanarna noterades 4 maj) men misslyckades uppenbart eftersom paren födosökte obekymrat i lagunen 28 maj. En mindre grupp rödspovar med fem hanar och tre honor hade samlats i lagunen 17 juni. De tillkomna fyra individerna antas ha anlänt från Håslövs ängar. Som presenterats ovan fanns även en ungfågel på lokalen i juli som troligast härrörde från Håslövs ängar. Vadarna verkar ha misslyckats med häckningarna överlag på Isternäset.

Isternäset – reproduktion övriga vadare

På Isternäset noterades ytterst få ungfåglar vid besöken i juni men en rapport rörande 39 rödbenor 18 juni (Hans Cronert via Artportalen) är intressant. Varifrån denna ansamling kommit och huruvida den i huvudsak bestod av adulta fåglar är osäkert men med tanke på att endast maximalt sju par noterats på Isternäset under häckningstid bör majoriteten härröra från andra häckningsplatser inom ett större uppsamlingsområde. Ett par dagar senare rapporterades 25 rödbenor från lokalen med tilläggsuppgiften adulta. Även för viporna gick det troligtvis dåligt då inga ungfåglar noterades vid besöken i slutet av maj och vidare in i juni.

Hovby ängar – rödspov

Den första observationen på Hovby ängar gjordes 10 april då ett rödspovspar flög över Hammarsjön från Håslövs ängar till Hovby ängar där de möttes av en spelande rödspovshane. Paret kom tillbaka till Håslöv efter ett par timmar men hanen antas ha varit kvar på Hovbysidan i höjd med Björkhäll. Ett par sågs på ängarna ost Hovby samhälle 21 april där de höll till vid det anlagda dämmet. Ängarna genomsöktes även i sin helhet från norr till söder vid ett par tillfällen i maj men inga rödspovar noterades. Det var överlag låga antal med vadarfåglar på ängarna förutom kring dämmet där det räknades 12–14 par tofsvipa och fyra par rödbena (läs vidare nedan).

Hovby ängar – reproduktion övriga vadare

Hovby ängar besöktes sista gången i slutet av maj och endast ett fåtal vipor varnade kring dämmet och enstaka spridda par även på den nordligaste delen av ängarna och vid Björkhäll. Inga vadarungar observerades. Större delen av strandängarna var upptorkade och stod tomma på vadarfåglar, fränsett spridda storspovar av vilka två hanar varnade. Rödbena noterades endast vid dämmet med

tre par, vilka var vaksamma och troligen hade ungpullar i gräset. I sin helhet var häckningsresultatet dåligt på ängarna vilket troligen berodde på en kombination av uttorkade ängar och predation.

Predatorer

Predatorer räknades vid besöken på ängarna (Tabell 3). Endast ett däggdjur noterades i form av en mink på Håslövs ängar 10 april. Orsaken till avsaknad av räv torde snarare bero på hög vegetation än total frånvaro. Vid flera tillfällen sågs rödspovar, vipor och rödbenor i gemensam trupp mobba markbunden predator på Håslövs ängar.

Märkbart var att bruna kärrhökar patrullerade strandängarna mer regelbundet än vad vi observerat under tidigare inventeringar, vilket möjligen kan hänga samman med att vattensorken (stapelföda för kärrhöken) hade ett dåligt år. Vid ett par tillfällen observerades kärrhök ta ett byte från ängarna, vilket förtärdes på marken men det gick inte att avgöra vad de tog. Det är troligt att den ökade närvaron resulterade i en ökad predation på framförallt vipungar, vilka antagligen är ett lätt byte för de patrullerande kärrhökarna. Tofsviporna är dock mycket effektiva i att mota bort kärrhökarna från ängarna och oftast jagade kärrhökarna i kantzoner där färre vipor häckar.

Även glador sågs regelbundet över strandängarna med enstaka individer under hela säsongen och trots att de inte observerades ta något byte får det förmodas att den ständiga närvaron trots allt innebar att de plockade en del vadarungar/ägg.

Bland kråkfåglar är det huvudsakligen kråkor och kajor som utgör en risk för ägg och ungar. I år var trycket på Håslövs ängar förhållandevis lågt inledningsvis under säsongen då en större grupp sågs först i andra halvan av juni. Trots detta antas kråka vara en flitig predator på framförallt ägg. Kajor var ovanligt fåtaliga på Håslövs ängar medan antalet som brukligt ökade mot slut av maj på de andra lokalerna. Hög vegetation gjorde att kajorna i huvudsak födosökte på gåsbetade ytor och predation från kaja var troligen försumbar. Inga korpar noterades under inventeringen.

Tabell 3. Antalet predatorer per besökstillfälle inom de tre inventerade strandängsområdena 2020.

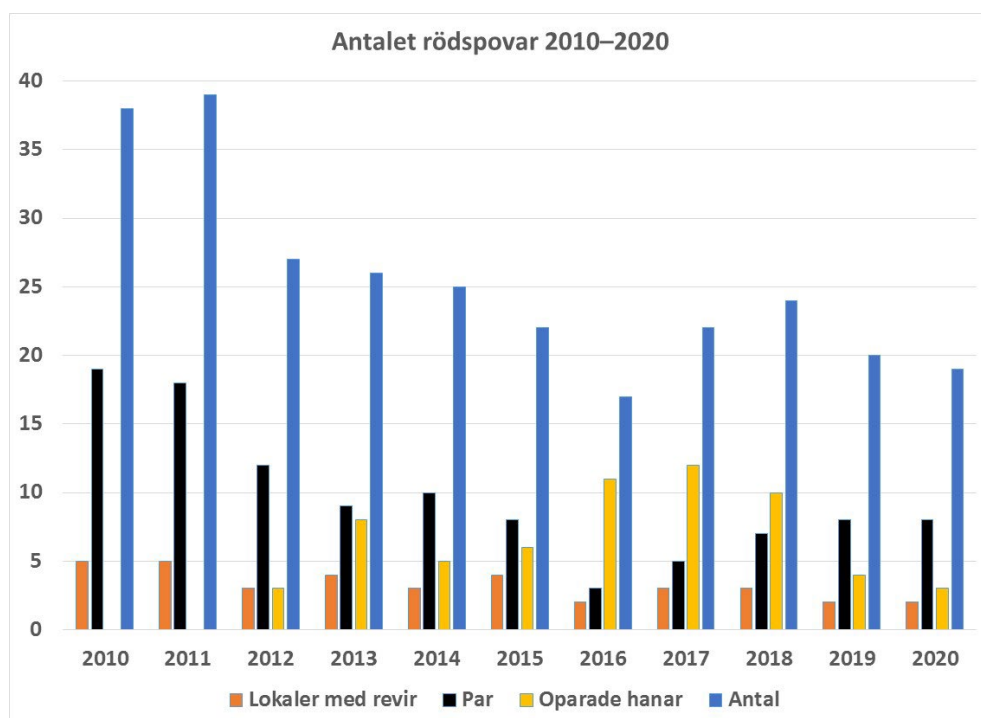
Art	Håslöv									Isternäset						Hovby			
	10.4	17.4	28.4	4.5	14.5	26.5	7.6	18.6	21.6	10.4	17.4	28.4	4.5	26.5	17.6	12.4	21.4	7.5	28.5
mink	1																		
vit stork																	1		1
brun kärrhök		2	3	3	2	2	4	2	3	1		1	2	2		4	6	3	4
röd glada			2	2	2	1	2	1	5	1	2	4	1	1	1		1	2	1
ormvråk											1							1	
stenfalk				1															
kråka	4	4	5	7	3	4	3	20	25	6	6	5	2	5	4	6	8	12	16
råka				14	1	4					1	1	1	40	25				2
kaja				2			2				2	9	8	20	15			40	55

Jämförelse med tidigare inventeringar av rödspov

Årets resultat ger en fortsatt nedgång i det totala antalet rödspovar i Kristianstads Vattenrike och är det näst lägsta noterade antalet under de utförda inventeringarna (Cronert 2010, Strandberg m.fl. 2019) men samtidigt har antalet par återhämtat sig från bottennoteringen 2016 (Figur 1).

Notera att antalet par är osäkert 2010–2012 eftersom könsbestämning inte gjordes ingående före 2013 och det sannolikt varit ett överskott av hanar även under denna period. Om vi räknar med ett överskott av hanar i populationen även 2010–2012 i proportion med genomsnittet för 2013–2020, vilket var 34 %, så kan det egentliga antalet par ha legat kring 13 par 2010–2011 och nio par 2012.

Resultatet för de tre huvudlokalerna Håslövs ängar, Hovby ängar och Isternäset presenteras i Figur 2 uppdelat på honor (a) och hanar (b). Flest par återfanns på Hovby ängar under 1990-talet (21–23 par) men 2003 skedde en tydlig överflyttning till Håslövs ängar med en ökning från 21 till 30 par medan antalet minskade på Hovby ängar till 13 par. Detta visar hur rörlig populationen kan vara inom det aktuella området. Antalet rödspovar halverades mellan 2003 och 2007, såväl i hela populationen som på Hovby ängar där fyra par återfanns 2007. Efter en kortvarig återhämtning till 8–9 par 2008–2009 försvann spovarna i stort sett från Hovby. Därefter finns endast observationer av sporadiskt spelande och tillfälligt besökande par förutom ett häckningsförsök 2017 som misslyckades på äggstadiet. Under de två senaste åren har ett par visat intresse för det nya dämnet och den därigenom återskapade vätan på södra delen av ängarna.

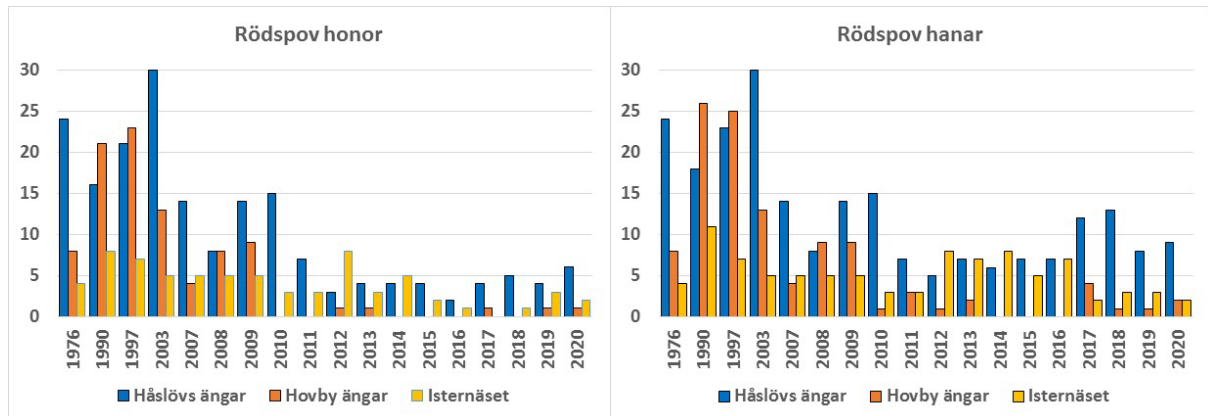

Figur 1. Antalet rödspovar i Kristianstads Vattenrike 2010–2020. Antalet par är omräknat 2013 och 2014 efter dagens kriterier där antalet par baseras på observerade honor.

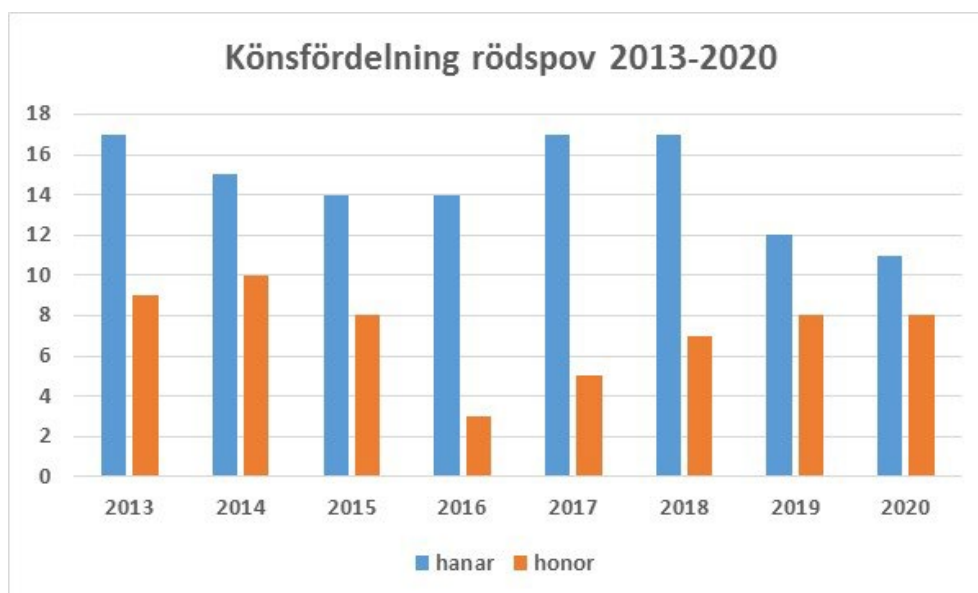
Håslövs ängar har en längre tidsserie som sträcker sig tillbaka till 1940-talets slut. De första fyra inventeringarna förmedlar att det under perioden 1949–1976 fanns i storleksordningen 25–35 par på ängarna. En dramatisk nedgång under 1980-talet till under tio par fick en återhämtning via

restaureringsarbete till maximalt 30 par 2003 (se ovan rörande omfördelning av fåglar från Hovby ängar). Efter att åter minskat kraftigt till 14 par 2007 stabiliserades antalet på ängarna kortvarigt för att sedan åter minska vidare in på 2010-talet. Sedan 2012 har antalet varierat mellan 2 och 5 par fram till årets ökning till 6 par.

På Isternäset har antalet par legat på en låg nivå under hela perioden men samtidigt minskat från 3–8 par 1990–2014 till 0–3 par 2015–2020. Inventering utfördes även 1976 och då räknades fyra par på lokalen (Svensson 1976). Förutsättningarna för rödspov på Isternäset har försämrats väsentligt.

Figur 2a & b. Antalet rödspovar på Håslövs ängar, Hovby ängar och Isternäset under inventeringar 1976–2020 uppdelat på honor (till vänster) och hanar (till höger) – med reservation för viss felfördelning mellan könen före 2013. De nuvarande förutsättningarna på Håslövs ängar är goda vilket avspeglas i en långsam återhämtning under 2010-talet medan det varit minskningar på de andra två lokalerna.

Figur 3. Könsfördelning för rödspovar i Kristianstads Vattenrike under perioden 2013–2020. Antalet hanar minskar medan honorna återhämtat sig sedan bottennoteringen 2016.

Utvärdering av aktuell situation för rödspovarna

Läget för rödspovarna i Kristianstads Vattenrike är fortsatt bekymmersamt där ett flertal faktorer påverkar den negativa trenden – för en djupare analys kring detta se Ottvall (2015). Avgörande faktorer är: (1) reproduktionen är alldeles för låg för att upprätthålla en livskraftig population, (2) strandängarnas befintliga skick ger inte tillräckligt goda förutsättningar för häckning och födosök, (3) predationstrycket är troligen högt på den låga ungproduktionen.

Efter bottenåret 2016 ökade antalet rödspovar åter i Vattenriket, då det tillkom sju fåglar de två följande säsongerna. De två senaste säsongerna har det skett en minskning igen men könskvoten har utjämnats eftersom honorna i själva verket ökade fram till 2019 och håller ställningarna även i år (Figur 3).

Det ligger nära till hands att tro att dessa rödspovar härstammar från Öland som haft ett uppsving under det senaste decenniet, åtminstone t.o.m. 2018 (Ottvall m.fl. 2019). Att det är nya honor som tillkommit och inte samma fåglar som återkommit efter några års frånvaro är tydligt eftersom de dräktmässigt är svårare att skilja från hanarna än de varit tidigare. Detta bör innebära att de nytillkomna är yngre honor som är mer rosttonade i dräkten än de äldre som med åren blir gråare/vitare i fjäderdräkten (egna observationer). Möjligen kan det till viss del påverka häckningsframgången, då etablerade äldre fåglar har bättre förutsättningar att lyckas.

Positiv utveckling på Håslövs strandängar

Trots den bekymmersamma situationen för rödsपोven i Vattenriket totalt sett har utvecklingen på Håslövs ängar varit positiv i flera bemärkelser. Lokalen har fått ett uppsving i och med en vattenreglering centralt på ängarna i kombination med god grästillsväxt tidigt under häckningssäsongen. Antalet betande gäss under vår och försommar har minskat under de senaste åren, vilket förbättrat förutsättningarna för vadarna. Ett begränsat gäsbbete där spridda ytor hålls kortbetade är dock positivt för födosökande vadare. Den överlag mer mosaikartade miljön på Håslövs ängar 2020 var särskilt märkbart positiv för tofsviporna som i år ruvade utspritt över i stort sett hela reservatsområdet. I år kom även betet igång lite senare på säsongen och slåtter skedde inte förrän en bra bit in i juli, vilket ger ett bättre predationsskydd för bon och ungar samt bidrar till att bevara markfuktigheten något längre in på säsongen. Därmed skapas bättre förutsättningar för de småkryp som utgör föda åt vadarungarna. Slåtter och bete är avgörande för vadarfåglarnas fortlevande på ängarna och här är det önskvärt med en översyn av läget på flera strandängar i Vattenriket, t.ex. Isternäset där betetrycket inte är optimalt för att hålla undan oönskad vegetation som t.ex. starrtuvor (dock bra för vadarna om de inte tar över för stora ytor), skräppor och hagtornsbuskar som nu breder ut sig snabbt på ängarna.

Tyvär sjönk vattnet snabbt i den centrala vätan vid Ålakärr på Håslövs ängar, trots hygglig vattenföring i Helgeå-systemet (0,39 m.ö.h. i maj månad – medelvärde är 0,23 m.ö.h. sedan 1998; vattenriket.kristianstad.se). Vid besök strax innan midsommar var de centrala delarna i stort sett helt uttorkade.

Torrt på Hovby ängar och igenväxning på Isternäset

Förutsättningarna vid Hovby ängar, liksom på Rinkaby ängar, är starkt missgynnade av snabb uttorkning av ängarna vilket påskyndas genom rensning av befintliga diken som avleder vattnet från ängarna. I dagsläget finns goda förutsättningar för vadarna endast vid det anlagda dämmet på södra delen av Hovby ängar och kring nyanlagd damm på sydligaste delen av Rinkaby ängar och befintlig väta på Horna ängar. Resterande delar torkar ut tidigt på säsongen. Strandlinjen vid Hovby ängar är till stora delar kantad av en bred vassbård vilken begränsar födosökmöjligheterna för vadarna.

På Isternäset är, som nämnts ovan, även igenväxning ett problem. Här har mindre hagtornsbuskar och örtvegetation påtagligt försämrat förutsättningarna med begränsat utrymme för boplatser. Även stora tuvor med starr breder ut sig snabbt och har försämrat födosöksområdena som krymper för varje år som går vid vätor och åkanter. Igenväxningen märktes särskilt tydligt 2020 i nedgången av antalet tofsvipor på ängarna; på de centrala och norra delarna sågs inga ruvande vipor, där det tidigare år legat 10–15 ruvande fåglar.

Fåtal ungar på vingarna

Förhoppningsvis kommer det nyligen uppstartade samarbetet kring predator kontroll på strandängarna (vattenriket.kristianstad.se) att leda till bättre förutsättningar för de nykläckta sårbara vadarungarna att överleva till flygg ålder. I nuläget tyder det mesta på att flaskhalsen för överlevnaden hos ungarna är under de första veckorna efter kläckning, även om det sannolikt sker en hel del predation på äggstadiet. Samtidigt är det inte enbart predation som påverkar överlevnaden för vadarungarna, födounderlaget är helt avgörande. Därför är det i dagsläget angeläget att försöka återskapa en mosaikartad miljö på strandängarna med vätor, tuvängar, blötängar och kortbetade ytor. Att likt försöken på Håslövs ängar och södra Hovby ängar hålla kvar vattnet med fördämningar och skapa småvatten som på Rinkaby ängar ger väsentligt förbättrade förutsättningar som genast avspeglas i antalet häckande vadare och andra strandängsfåglar i anslutning till dessa åtgärder. Här är klimatförändringen ett stort orosmoln eftersom det är få häckningssäsonger som undgår extrema förhållanden; framförallt torka, men även år med kyla, översvämning och ihållande lågtrycksperioder missgynnar reproduktion.

Sammantaget är trenden, trots dålig reproduktion och nedgång i hanarnas numerär, inte helt negativ. De närmsta årens förhållanden kan vara helt avgörande för artens fortlevnad i Kristianstads Vattenrike. Åtta par rödspov bör resultera i åtminstone fem, helst fler, flygga ungar för att en ökning av antalet rödspovar i Vattenriket ska vara rimlig de närmaste åren. För tillfället är en invandring nödvändig för att bibehålla hoppet om en framtid för arten i området.

Biosfärområde Kristianstads Vattenrike -bra för natur och människa

Den här rapporten ingår i Biosfärkontoret Kristianstads Vattenrikes skriftserie **Vattenriket i fokus** (ISSN 1653-9338). Här publiceras rapporter och inventeringar som utförts på uppdrag eller i samarbete med Biosfärkontoret. Rapporterna går att ladda ner från vattenriket.kristianstad.se/fokus.

Läs mer och se kontaktuppgifter på hemsidan
vattenriket.kristianstad.se